Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (druhá komora)

zo 7. novembra 2024 *

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Justičná spolupráca v občianskych veciach – Smernica (EÚ) 2019/1023 – Konania týkajúce sa reštrukturalizácie, konkurzu a oddlženia – Článok 1 ods. 4 – Predmet a pôsobnosť – Rozšírenie konaní na fyzické osoby v úpadku, ktoré nie sú podnikateľmi – Článok 20 – Prístup k oddlženiu – Článok 23 ods. 1, 2 a 4 – Výnimky – Vylúčenie určitých kategórií dlhu z oddlženia – Fyzická osoba, ktorá sa stala platobne neschopnou – Dobrá viera dlžníka – Podmienky prístupu k oddlženiu – Vylúčenie verejnoprávnych pohľadávok“

V spojených veciach C-289/23, [Corván][i] a C-305/23 [Bacigán][i],

ktorých predmetom sú dva návrhy na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podané rozhodnutiami Juzgado de lo Mercantil nº 1 de Alicante (Obchodný súd č. 1 Alicante, Španielsko) (C-289/23) a Juzgado de lo Mercantil nº 10 de Barcelona (Obchodný súd č. 10 Barcelona, Španielsko) (C-305/23) z 25. apríla 2023 a 2. mája 2023 a doručené Súdnemu dvoru 25. apríla 2023 a 15. mája 2023, ktoré súvisia s konaniami:

Agencia Estatal de la Administración Tributaria

proti

A. (C-289/23)

a

S. E. I.

proti

Agencia Estatal de la Administración Tributaria (C-305/23),

SÚDNY DVOR (druhá komora),

v zložení: predseda prvej komory F. Biltgen, vykonávajúci funkciu predsedu druhej komory (spravodajca), predsedníčka piatej komory M. L. Arastey Sahún a sudca J. Passer,

generálny advokát: J. Richard de la Tour,

* Jazyk konania: španielčina.

[i] Názov tejto veci je fiktívny. Nezodpovedá skutočnému menu ani názvu žiadneho z účastníkov konania.

tajomník: A. Calot Escobar,

so zreteľom na písomnú časť konania,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

– španielska vláda, v zastúpení: A. Ballesteros Panizo a A. Gavela Llopis, splnomocnení zástupcovia,

– Európska komisia, v zastúpení: J. L. Buendía Sierra, L. Malferrari a G. von Rintelen, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 16. mája 2024,

vyhlásil tento

Rozsudok

1 Návrhy na začatie prejudiciálneho konania sa týkajú výkladu článku 1 ods. 4 a článku 23 ods. 1, 2 a 4 smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1023 z 20. júna 2019 o rámcoch preventívnej reštrukturalizácie, o oddlžení a diskvalifikácii a o opatreniach na zvýšenie účinnosti reštrukturalizačných, konkurzných a oddlžovacích konaní a o zmene smernice (EÚ) 2017/1132 (Smernica o reštrukturalizácii a insolvencii) (Ú. v. EÚ L 172, 2019, s. 18).

2 Tieto návrhy boli podané v rámci dvoch sporov medzi A. (C-289/23) a S. E. I. (C-305/23) na jednej strane a Agencia Estatal de Administración Tributaria (Daňová správa, Španielsko) (ďalej len „AEAT“) na strane druhej vo veci žiadostí o oddlženie podaných zo strany A. a S. E. I. v rámci konkurzných konaní, ktoré sa ich týkajú.

Právny rámec

Právo Únie

3 Podľa odôvodnenia 21 a odôvodnení 78 až 81 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii:

„(21) Nadmerná zadlženosť spotrebiteľov vyvoláva veľké hospodárske a sociálne obavy a je úzko spätá so znižovaním previsu dlhu. Navyše často nie je možné určiť jasný rozdiel medzi dlhmi podnikateľov vykonávajúcimi obchodnú, podnikateľskú, remeselnú alebo samostatnú zárobkovú činnosť. Podnikatelia by nemohli aktívne benefitovať z druhej šance, ak by museli na to, aby sa zbavili svojich podnikateľských dlhov a iných dlhov, ktoré vznikli mimo ich podnikateľskej činnosti, absolvovať samostatné konania s rôznymi podmienkami prístupu a lehotami na oddlženie. Z týchto dôvodov, aj keď táto smernica neobsahuje záväzné pravidlá o nadmernej zadlženosti spotrebiteľov, by sa malo členským štátom odporučiť začať čo najskôr s uplatňovaním ustanovení tejto smernice týkajúcich sa oddlženia aj na spotrebiteľov.

…

(78) Úplné oddlženie alebo ukončenie diskvalifikácie po uplynutí lehoty, ktorej dĺžka nepresiahne tri roky, nie je za určitých okolností vhodné, a preto by sa mohli zaviesť výnimky z tohto pravidla, ktoré musia byť riadne odôvodnené na základe vnútroštátneho práva. Takéto výnimky by sa mali zaviesť napríklad v prípadoch, ak je dlžník nepoctivý alebo konal v zlej viere. Ak vnútroštátne právo neposkytuje podnikateľom výhodu prezumpcie poctivosti a dobrej viery, bremeno dôkazu o ich poctivosti a dobrej viery by im nemalo spôsobovať nevyhnutné ťažkosti alebo záťaž z hľadiska účasti v konaní.

(79) Súdne alebo správne orgány by mohli pri zisťovaní, či bol podnikateľ nepoctivý, zohľadniť také okolnosti, ako je povaha a rozsah dlhov, čas ich vzniku, úsilie podnikateľa o splatenie dlhov a dodržiavanie právnych povinností vrátane požiadaviek, ktoré sa týkajú verejných povolení, a potreby riadneho vedenia účtovníctva, ako aj opatrenia podnikateľa zamerané na marenie úsilia veriteľov o nápravu, plnenie povinností v prípade hrozby úpadku, ktoré prináležia podnikateľom, ktorí sú štatutárnymi orgánmi spoločnosti, a dodržiavanie právnych predpisov Únie a vnútroštátnych právnych predpisov v oblasti hospodárskej súťaže a pracovného práva Únie a vnútroštátneho pracovného práva. Malo by byť tiež možné zaviesť výnimky v prípadoch, ak si podnikateľ nesplnil niektoré právne povinnosti vrátane povinnosti maximalizovať výnosy pre veriteľov, ktorá by mohla mať podobu všeobecnej povinnosti vytvárať príjem alebo majetok. Ďalej by malo byť možné zaviesť osobitné výnimky v prípade, ak je to potrebné na zabezpečenie rovnováhy medzi právami dlžníka a právami jedného alebo viacerých veriteľov, napríklad keď je veriteľom fyzická osoba, ktorá potrebuje viac ochrany ako dlžník.

(80) Výnimka by mohla byť odôvodnená aj vtedy, keď nie sú pokryté náklady na konanie, ktoré vedie k oddlženiu, vrátane poplatkov súdnych a správnych orgánov a správcov. Členské štáty by mali mať možnosť ustanoviť, že výhody vyplývajúce z uvedeného oddlženia sa môžu zrušiť napríklad v prípade, keď sa finančná situácia dlžníka výrazne zlepší v dôsledku neočakávaných okolností, ako je napríklad výhra v lotérii alebo získanie dedičstva alebo daru. Členským štátom by sa nemalo brániť v poskytovaní ďalších výnimiek za presne vymedzených okolností a v riadne odôvodnených prípadoch.

(81) V prípade riadne opodstatnených dôvodov ustanovených vo vnútroštátnom práve by mohlo byť vhodné obmedziť možnosť oddlženia určitých kategórií dlhu. Pre členské štáty by malo byť možné vylúčiť zabezpečené dlhy z možnosti oddlženia len do výšky hodnoty zábezpeky, ako sa stanovuje vo vnútroštátnom práve, pričom zvyšok dlhu by sa mal považovať za nezabezpečený dlh. Členské štáty by mali mať možnosť v riadne odôvodnených prípadoch vylúčiť ďalšie kategórie dlhu.“

4 Článok 1 tejto smernice stanovuje:

„1. Touto smernicou sa stanovujú pravidlá týkajúce sa:

…

b) konaní vedúcich k oddlženiu od dlhov, ktoré vznikli podnikateľom v úpadku; a

…

2. Táto smernica sa nevzťahuje na konania uvedené v odseku 1 tohto článku, ktoré sa týkajú dlžníkov, ktorými sú:

…

h) fyzické osoby, ktoré nie sú podnikateľmi.

…

4. Členské štáty môžu rozšíriť uplatňovanie konaní uvedených v odseku 1 písm. b) na fyzické osoby v úpadku, ktoré nie sú podnikateľmi.

…“

5 Hlava III uvedenej smernice, nazvaná „Oddlženie a diskvalifikácia“, obsahuje články 20 až 24.

6 Článok 20 tejto smernice, nazvaný „Prístup k oddlženiu“, stanovuje:

„1. Členské štáty zabezpečia, aby podnikatelia v úpadku mali prístup aspoň k jednému konaniu, ktorý môže viesť k úplnému oddlženiu v súlade s touto smernicou.

Členské štáty môžu požadovať ukončenie obchodnej, podnikateľskej, remeselnej alebo samostatnej zárobkovej činnosti, s ktorou dlhy podnikateľov v úpadku súvisia.

2. Členské štáty, v ktorých je úplné oddlženie podmienené tým, že podnikateľ musí čiastočne splatiť dlh, zabezpečia, aby súvisiaca povinnosť splatiť dlh bola založená na individuálnej situácii podnikateľa a aby bola predovšetkým primeraná jeho zaistiteľnému alebo disponibilnému príjmu a majetku počas lehoty na oddlženie a zohľadňovala primeraný záujem veriteľov.

3. Členské štáty zabezpečia, aby podnikatelia, ktorí boli oddlžení od svojich dlhov mohli využívať existujúce vnútroštátne rámce poskytujúce podnikateľskú podporu podnikateľom vrátane prístupu k relevantným a aktuálnym informáciám o týchto rámcoch.“

7 Článok 23 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii, nazvaný „Výnimky“, znie:

„1. Odchylne od článkov 20 až 22 členské štáty zachovajú alebo zavedú ustanovenia, ktorými sa zamieta alebo obmedzuje prístup k oddlženiu, zrušuje sa takéto oddlženie alebo sa stanovujú dlhšie lehoty na dosiahnutie úplného oddlženia alebo dlhšie lehoty diskvalifikácie, ak podnikateľ v úpadku konal voči veriteľom alebo iným zainteresovaným stranám nepoctivo alebo v zlej viere podľa vnútroštátneho práva, keď sa zadlžil, počas insolvenčného konania alebo počas splácania dlhu, bez toho, aby boli dotknuté vnútroštátne pravidlá o dôkaznom bremene.

2. Odchylne od článkov 20 až 22 môžu členské štáty zachovať alebo zaviesť ustanovenia, ktorými sa zamieta alebo obmedzuje prístup k oddlženiu, zrušuje sa oddlženie alebo sa stanovujú dlhšie lehoty na dosiahnutie úplného oddlženia alebo dlhšie lehoty diskvalifikácie, a to za určitých presne vymedzených okolností, a ak sú takéto výnimky riadne odôvodnené, napríklad:

a) ak podnikateľ v úpadku závažne porušil povinnosti vyplývajúce zo splátkového kalendára alebo akúkoľvek inú právnu povinnosť zameranú na ochranu záujmov veriteľov vrátane povinnosti maximalizovať výnosy pre veriteľov;

b) ak podnikateľ v úpadku nedodržiava povinnosti v oblasti informovania alebo spolupráce podľa právnych predpisov Únie a vnútroštátnych právnych predpisov;

c) v prípade zneužívajúcich žiadostí o oddlženie;

d) v prípade ďalšej žiadosti o oddlženie v určitej lehote po tom, ako bolo podnikateľovi v úpadku povolené úplné oddlženie alebo mu bolo úplné oddlženie zamietnuté v dôsledku závažného porušenia povinností v oblasti informovania alebo spolupráce;

e) ak nie sú pokryté náklady konania vedúceho k oddlženiu; alebo

f) ak je potrebná výnimka na zaručenie rovnováhy medzi právami dlžníka a právami jedného alebo viacerých veriteľov.

…

4. Členské štáty môžu vylúčiť určité kategórie dlhu z oddlženia alebo obmedziť prístup k oddlženiu, alebo stanoviť dlhšiu lehotu na oddlženie, ak sú takého vylúčenia, obmedzenia či dlhšie lehoty riadne odôvodnené, napríklad pokiaľ ide o:

a) zabezpečené dlhy;

b) dlhy vyplývajúce z trestných sankcií alebo s nimi súvisiace;

c) dlhy vyplývajúce z mimozmluvnej zodpovednosti;

d) dlhy súvisiace s vyživovacou povinnosťou, ktorá vyplýva z rodinných vzťahov, rodičovstva, manželstva alebo príbuzenských vzťahov;

e) dlhy, ktoré vznikli po podaní žiadosti o oddlženie alebo po začatí konania vedúceho k oddlženiu, a

f) dlhy vyplývajúce z povinnosti zaplatiť náklady konania vedúceho k oddlženiu.

…“

Španielske právo

TRLC

8 Právnym aktom uplatniteľným *rationae temporis* na spory vo veciach samých je Real Decreto Legislativo 1/2020 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley Concursal (kráľovský legislatívny dekrét č. 1/2020, ktorým sa schvaľuje prepracované znenie zákona o konkurze) z 5. mája 2020 (BOE č. 127 zo 7. mája 2020, s. 31518) v znení Ley 16/2022 de reforma del texto refundido de la Ley Concursal, aprobado por el Real Decreto Legislativo 1/2020, para la transposición de la Directiva (UE) 2019/1023 [zákon č. 16/2022, ktorým sa mení prepracované znenie zákona o konkurze, schválené kráľovským legislatívnym dekrétom č. 1/2020 na účely prebratia smernice (EÚ) 2019/1023] z 5. septembra 2022 (BOE č. 214 zo 6. septembra 2022, s. 123682) (ďalej len „TRLC“).

9 Podľa preambuly zákona č. 16/2022:

„…

… Ak je platobne neschopným dlžníkom fyzická osoba, cieľom konkurzného konania je identifikovať dlžníkov konajúcich v dobrej viere a ponúknuť im čiastočné oddlženie, čím dostanú druhú šancu a zabráni sa ich upadnutiu do tieňovej ekonomiky alebo na okraj spoločnosti.

…

V [smernici o reštrukturalizácii a insolvencii] sa všetkým členským štátom ukladá povinnosť zaviesť mechanizmus druhej šance s cieľom zabrániť pokušeniu dlžníkov presťahovať sa do iných krajín, ktoré už takéto mechanizmy poskytujú, s nákladmi, ktoré by to znamenalo pre dlžníka aj jeho veriteľov. Zjednocovanie v tejto oblasti sa zároveň považuje za nevyhnutné pre fungovanie jednotného európskeho trhu.

Jednou z najzásadnejších zmien novej právnej úpravy je, že namiesto podmienenia oddlženia splnením určitého typu dlhov (ako to stanovoval článok 487 ods. 2 prepracovaného znenia zákona o konkurze) zavádza systém oddlženia podľa hodnoty, v rámci ktorého každý dlžník bez ohľadu na to, či je podnikateľom, alebo nie je, ak spĺňa požiadavku dobrej viery, môže mať prístup k úplnému oddlženiu okrem dlhov, ktoré sú výnimočne a z dôvodu ich osobitnej povahy považované za také, ktoré nemožno legálne oddlžiť. Možnosť, ktorú španielsky zákonodarca prijal už v roku 2015, a to priznať oddlženie každému dlžníkovi fyzickej osobe konajúcemu v dobrej viere, či už je podnikateľom, alebo nie je, zostáva zachovaná.

…

Dobrá viera dlžníka zostáva základným kameňom oddlženia. V súlade s odporúčaniami medzinárodných organizácií je normatívne vymedzenie dobrej viery stanovené s odkazom na určité taxatívne vymenované objektívne formy správania (uzavretý zoznam) bez toho, aby sa odkazovalo na modely správania, ktoré sú nejasné alebo nedostatočne konkrétne, alebo ktorých preukázanie by bolo pre dlžníka nesplniteľnou úlohou. …

…

Oddlženie sa rozširuje na všetky pohľadávky v rámci konkurzného konania a pohľadávky voči konkurznej podstate. Výnimky sú v niektorých prípadoch založené na osobitnom význame ich uspokojenia pre spravodlivú a solidárnu spoločnosť založenú na zásade právneho štátu (akými sú dlhy na výživnom, dlhy vyplývajúce z verejnoprávnych pohľadávok, dlhy vyplývajúce z trestných činov alebo dlhy vyplývajúce z mimozmluvnej zodpovednosti). Oddlženie v prípade verejnoprávnych pohľadávok teda podlieha určitým obmedzeniam a môže sa uskutočniť len počas prvého oddlženia, nie počas nasledujúcich. V iných prípadoch je výnimka odôvodnená synergiami alebo negatívnymi externalitami, ktoré by mohli vyplynúť z oddlženia v súvislosti s určitými typmi dlhov: oddlženie týkajúce sa dlhov vyplývajúcich z povinnosti zaplatiť náklady konania vedúceho k oddlženiu by mohlo odradiť niektoré tretie osoby od spolupráce s dlžníkom na tento účel (napríklad advokátov), čo by úpadcovi bránilo v prístupe k jeho spisu. Rovnako by oddlženie zabezpečených pohľadávok bez akéhokoľvek odôvodnenia narušilo jeden zo základných prvkov prístupu k úverom, a tým aj riadneho fungovania moderných ekonomík, akým je ochrana veriteľa so silným zabezpečovacím právom voči výkyvom vyplývajúcim z platobnej

neschopnosti alebo nesplneniu povinnosti dlžníka. Napokon výnimočne je súd oprávnený rozhodnúť o úplnom alebo čiastočnom neoddlžení v prípade určitých dlhov, ak je to nevyhnutné na zabránenie platobnej neschopnosti veriteľa.

…“

10 Článok 486 TRLC stanovuje:

„Dlžník fyzická osoba, či už je podnikateľom, alebo nie je, môže požiadať o oddlženie nezaplatených dlhov za podmienok stanovených týmto zákonom, ak je dlžníkom konajúcim v dobrej viere, a to:

(1) určením splátkového kalendára bez predchádzajúcej likvidácie konkurznej podstaty v súlade s režimom oddlženia uvedeným v oddiele 3 pododdiele 1 nižšie alebo

(2) likvidáciou konkurznej podstaty, pričom v takom prípade bude oddlženie podliehať režimu uvedenému v oddiele 3 pododdiele 2 nižšie, ak dôvodom ukončenia konkurzného konania je ukončenie fázy likvidácie konkurznej podstaty alebo jej nedostatočnosť na uspokojenie pohľadávok voči konkurznej podstate.“

11 Článok 487 TRLC znie takto:

„1. Dlžník, ktorý sa nachádza v jednej z nasledujúcich situácií, nemôže dosiahnuť oddlženie v prípade nezaplatených dlhov:

(1) Ak bol v priebehu desiatich rokov pred podaním žiadosti o oddlženie právoplatne odsúdený na trest odňatia slobody, aj keď došlo k jeho odkladu či nahradeniu, za trestné činy proti majetku a sociálno-ekonomickému poriadku, za falšovanie dokumentov, trestné činy proti Štátnej pokladnici a sociálnemu zabezpečeniu alebo proti právam pracovníkov, pod podmienkou, že horná hranica trestnej sadzby je tri roky alebo viac, okrem prípadu, že ku dňu podania žiadosti o oddlženie došlo k zániku trestnej zodpovednosti a boli splnené peňažné záväzky vyplývajúce z trestného činu.

(2) Ak bol v priebehu desiatich rokov pred podaním žiadosti o oddlženie sankcionovaný právoplatným správnym rozhodnutím za veľmi závažný daňový delikt, delikt týkajúci sa sociálneho zabezpečenia alebo delikt sociálnej povahy, alebo ak bolo v tom istom období vydané právoplatné rozhodnutie o prenesení zodpovednosti, okrem prípadu, že dlžník ku dňu podania žiadosti o oddlženie v celom rozsahu splnil svoje záväzky.

V prípade závažných deliktov môžu dlžníci, ktorým boli uložené sankcie vo výške viac ako 50 % sumy, na ktorú sa môže vzťahovať oddlženie zo strany [AEAT] podľa článku 489 ods. 1 bodu 5, dosiahnuť oddlženie len vtedy, ak ku dňu podania žiadosti o oddlženie v celom rozsahu splnil svoje záväzky.

(3) Ak bola platobná neschopnosť vyhlásená za podvodnú. Ak však bola platobná neschopnosť vyhlásená za podvodnú len z dôvodu, že dlžník si nesplnil povinnosť včas podať návrh na vyhlásenie konkurzu, súd môže zohľadniť okolnosti, za ktorých došlo k oneskoreniu.

(4) Ak bol v priebehu desiatich rokov pred podaním žiadosti o oddlženie vyhlásený za dotknutú osobu v rozsudku o kvalifikácii platobnej neschopnosti tretej osoby, ktorá bola kvalifikovaná ako podvodná, okrem prípadu, že ku dňu podania žiadosti o oddlženie v celom rozsahu splnil svoje záväzky.

(5) V prípade nedodržania povinností spolupráce a informovania vo vzťahu ku konkurznému súdu a konkurznému správcovi.

(6) Ak poskytol nepravdivé alebo zavádzajúce informácie alebo sa správal nerozvážne alebo nedbanlivo v čase vzniku dlhu alebo plnenia svojich záväzkov, a to aj bez toho, aby bol vydaný rozsudok, ktorým sa platobná neschopnosť kvalifikuje ako podvodná. …

…

2. V prípadoch uvedených v bodoch 3 a 4 predchádzajúceho odseku platí, že ak kvalifikácia ešte nie je právoplatná, súd pozastaví účinky rozhodnutia o oddlžení až do nadobudnutia právoplatnosti danej kvalifikácie. …“

12 Článok 489 TRLC stanovuje:

„1. Oddlženie sa vzťahuje na všetky neuspokojené pohľadávky s výnimkou týchto dlhov:

…

(2) Dlhy občianskoprávnej zodpovednosti vyplývajúce z trestného činu.

…

(5) Dlhy vyplývajúce z verejnoprávnych pohľadávok. Pohľadávky, ktorých vymáhanie patrí do právomoci [AEAT], však možno odpustiť do maximálnej výšky 10 000 eur na dlžníka; pri prvých 5 000 eurách dlhu bude odpustenie úplné a nad rámec tejto sumy odpustenie dosiahne 50 % dlhu až do uvedeného maxima. Podobne môžu byť sociálne dlhy odpustené v rovnakej výške a za rovnakých podmienok. Odpustená suma až do uvedenej hornej hranice sa uplatňuje v opačnom poradí, než je poradie prednosti stanovené týmto zákonom, a v rámci každej kategórie podľa dátumu vzniku pohľadávky.

(6) Dlhy z titulu pokút, ktoré boli dlžníkovi uložené v rámci trestného konania, a veľmi závažných správnych sankcií.

(7) Dlhy týkajúce sa trov konania a výdavkov spojených s vybavením žiadosti o oddlženie.

…

3. Verejnoprávna pohľadávka môže byť predmetom oddlženia do výšky stanovenej v odseku 1 bode 5 druhej vete, avšak len pri prvom oddlžení, pričom pri neskorších oddlženiach, ktoré by ten istý dlžník mohol získať, už nebude možné odpustiť žiadnu sumu.“

13 Článok 493 TRLC stanovuje:

„1. Každý veriteľ, ktorého sa týka oddlženie, má právo podať na konkurznom súde návrh na zrušenie oddlženia v týchto prípadoch:

…

(3) Ak v čase podania žiadosti prebieha trestné alebo správne konanie podľa článku 487 ods. 1 bodov 1 a 2 a ak do troch rokov od oddlženia v prípade neexistencie alebo likvidácie konkurznej podstaty alebo predbežného oddlženia v prípade splátkového kalendára dôjde k právoplatnému odsúdeniu alebo vydaniu právoplatného správneho rozhodnutia.

2. Návrh na zrušenie nemožno podať po uplynutí lehoty troch rokov od oddlženia s likvidáciou konkurznej podstaty alebo predbežného oddlženia v prípade splátkového kalendára.“

Všeobecný daňový zákon

14 Článok 43 ods. 1 písm. b) Ley 58/2003 General Tributaria (všeobecný daňový zákon č. 58/2003) zo 17. decembra 2003 (BOE č. 302 z 18. decembra 2003, s. 44987) v znení uplatniteľnom na skutkový stav vo veci samej (ďalej len „všeobecný daňový zákon“) stanovuje:

„Za daňový dlh sú spoločne a nerozdielne zodpovedné tieto osoby alebo subjekty:

…

b) Správcovia *de iure* alebo *de facto* právnických osôb, ktoré ukončili svoju činnosť, pokiaľ ide o ich daňové povinnosti, ktoré vznikli a sú pozastavené v čase ukončenia, keď neprijali opatrenia potrebné na ich zaplatenie alebo uzavreli dohody či prijali opatrenia, ktorých výsledkom je nezaplatenie.“

15 Článok 191 všeobecného daňového zákona stanovuje:

„1. Daňovým deliktom je nezaplatenie sumy celého daňového dlhu alebo jeho časti, ktorá by mala vyplývať zo správneho prenesenia daňovej povinnosti, v lehote stanovenej právnou úpravou pre jednotlivé dane, pokiaľ nie je uhradená podľa článku 27 alebo pokiaľ sa neuplatňuje článok 161 ods. 1 písm. b) tohto zákona.

…

Daňový delikt uvedený v tomto článku je menej závažný, závažný alebo veľmi závažný v zmysle ustanovení nasledujúcich odsekov.

Základom sankcie je suma, ktorá nefiguruje v rámci prenesenia daňovej povinnosti, ako dôsledok spáchania deliktu.

…

4. Delikt je veľmi závažný, ak boli použité podvodné prostriedky.

Delikt je tiež veľmi závažný, aj keď nebol použitý žiadny podvodný prostriedok, pri absencii úhrady súm, ktoré boli zrazené alebo mali byť zrazené, alebo [pri absencii úhrady] preddavkov, pod podmienkou, že vykonané a neuhradené zrážky, ako aj pripísané a neuhradené preddavky predstavujú viac ako 50 % základnej sumy sankcie.

…“

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

Vec C-289/23, Corván

16 Dňa 7. júla 2022 A. podal návrh na začatie konkurzného konania voči sebe samému a uviedol dlhy vo výške 537 787,69 eura. Keďže vnútroštátny súd po vyhlásení platobnej neschopnosti tohto dlžníka ukončil 26. júla 2022 toto konanie pre nedostatok majetku, požiadal uvedený dlžník 28. septembra 2022 o úplné oddlženie. Dňa 19. októbra 2022 tento súd vyhlásil námietku AEAT proti tomuto oddlženiu z dôvodu existencie rôznych verejnoprávnych pohľadávok za prípustnú.

17 AEAT pred vnútroštátnym súdom na jednej strane tvrdí, že táto námietka je odôvodnená tým, že už takmer desať rokov existuje právoplatné rozhodnutie na základe článku 43 všeobecného daňového zákona o prenesení zodpovednosti na daňové dlhy a sankcie vo výške 114 408,09 eura dlžné spoločnosťou, ktorej konateľom bol A., a že v dôsledku toho tento dlžník nekoná v dobrej viere. Na druhej strane dodáva, že niektoré dotknuté pohľadávky sú verejnoprávne, a teda sú vylúčené z oddlženia.

18 Vnútroštátny súd na jednej strane najmä uvádza, že Tribunal Supremo (Najvyšší súd, Španielsko) svojím rozsudkom č. 381/2019 z 2. júla 2019 (ES:TS:2019:2253) rozhodol, že pri preberaní smernice o reštrukturalizácii a insolvencii do španielskeho práva si španielsky zákonodarca zvolil normatívny model „dobrej viery“, v zmysle ktorého nekonanie v dobrej viere vyplýva z konštatovania série okolností stanovených v právnych predpisoch. Súdy teda údajne nemajú právomoc posudzovať okolnosti brániace prístupu k oddlženiu a ich úloha sa obmedzuje na určenie existencie okolností stanovených v právnych predpisoch. Pojem „dobrá viera“ sa teda podľa neho nespája so všeobecným pojmom stanoveným v Občianskom zákonníku, ale s dodržaním určitých podmienok. V právnej úprave, ktorá bola účinná bezprostredne pred týmto prebratím, sa dlžník považoval za osobu konajúcu v dobrej viere, ak boli splnené dve podmienky, a to na jednej strane, že nedošlo k podvodnej platobnej neschopnosti, a na druhej strane, že nebol právoplatne odsúdený za určité trestné činy. Paradoxom uvedeného prebratia je údajne teda to, že sa zaviedol režim prístupu k oddlženiu, ktorý je reštriktívnejší než režim pred samotným prebratím, čo podľa neho vyvoláva vážne pochybnosti o jeho zlučiteľnosti s právom Únie.

19 Vnútroštátny súd sa navyše domnieva, že v prejednávanej veci prebratie smernice o reštrukturalizácii a insolvencii mohlo slúžiť na zavedenie systému motivácie k zaplateniu pohľadávok, ktoré by sa verejnej správe v prípade platobnej neschopnosti ťažko vymáhali, a že tento systém sa nezakladá na pojme „dobrá viera“ dlžníka. Tento súd sa pýta, či je takéto prebratie zlučiteľné s článkom 23 ods. 2 tejto smernice, a tiež má určité pochybnosti, pokiaľ ide o výklad článku 23 ods. 4 uvedenej smernice.

20 Za týchto podmienok Juzgado de lo Mercantil nº 1 de Alicante (Obchodný súd č. 1 Alicante, Španielsko) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

„1. Pochybnosti týkajúce sa výkladu článku 23 ods. 2 smernice [o reštrukturalizácii a insolvencii].
   a) Má sa článok 23 ods. 2 smernice [o reštrukturalizácii a insolvencii] vykladať v tom zmysle, že mu odporuje vnútroštátna právna úprava, ktorá bráni prístupu k oddlženiu v zmysle uvedenom v článku 487 ods. 1 bode 2 [TRLC], keďže uvedené obmedzenie nebolo stanovené v právnej úprave platnej pred prebratím tejto smernice, ktorá priznávala právo na oddlženie a ktorú zákonodarca zaviedol ako novú právnu úpravu? Môže konkrétne vnútroštátny zákonodarca pri preberaní [uvedenej] smernice stanoviť prísnejšie obmedzenia prístupu k oddlženiu, než aké boli stanovené v predchádzajúcich právnych predpisoch, najmä ak toto obmedzenie nezodpovedá žiadnej z okolností uvedených v článku 23 ods. 2 [tej istej] smernice?
   b) V prípade, ak Súdny dvor odpovie na predchádzajúcu otázku záporne, má sa článok 23 ods. 2 smernice [o reštrukturalizácii a insolvencii] vykladať v tom zmysle, že mu odporuje vnútroštátna právna úprava, ktorá bráni prístupu k oddlženiu, ak bol dlžník počas desiatich rokov pred podaním žiadosti o oddlženie sankcionovaný právoplatným správnym rozhodnutím za veľmi závažné daňové delikty, delikty týkajúce sa sociálneho zabezpečenia alebo delikty sociálnej povahy, alebo ak bolo v tom istom období vydané právoplatné rozhodnutie o prenesení zodpovednosti, okrem prípadu, že dlžník ku dňu podania žiadosti o oddlženie v celom rozsahu splnil svoj záväzok (článok 487 ods. 1 bod 2 TRLC), keďže uvedený dôvod spôsobuje zmenu systému klasifikácie konkurzných pohľadávok?
   c) V prípade, ak Súdny dvor odpovie na predchádzajúcu otázku záporne, má sa článok 23 ods. 2 smernice [o reštrukturalizácii a insolvencii] vykladať v tom zmysle, že mu odporuje vnútroštátna právna úprava, ktorá bráni prístupu k oddlženiu v zmysle uvedenom v článku 487 ods. 1 bode 2 TRLC, ak bolo… vydané právoplatné rozhodnutie o prenesení zodpovednosti, okrem prípadu, že dlžník ku dňu podania žiadosti o oddlženie v celom rozsahu splnil svoj záväzok, keďže taká okolnosť nemôže určovať zlú vieru dlžníka? Má v tejto súvislosti nejaký význam skutočnosť, že sa nerozhodlo, že úpadok bol zavinený?
   d) V prípade, ak Súdny dvor odpovie na predchádzajúcu otázku záporne, má sa článok 23 ods. 2 smernice [o reštrukturalizácii a insolvencii] vykladať v tom zmysle, že mu odporuje vnútroštátna právna úprava, ktorá bráni prístupu k oddlženiu v zmysle uvedenom v článku 487 ods. 1 bode 2 TRLC z dôvodu deliktov alebo rozhodnutí o prenesení zodpovednosti, ku ktorým došlo, resp. ktoré boli prijaté počas desiatich rokov pred podaním žiadosti o oddlženie, bez ohľadu na to, kedy vznikla skutočnosť zakladajúca zodpovednosť, a bez ohľadu na možné oneskorenie pri prijímaní rozhodnutia o prenesení zodpovednosti?
   e) V prípade, ak Súdny dvor odpovie na predchádzajúce otázky záporne, má sa článok 23 ods. 2 smernice [o reštrukturalizácii a insolvencii] vykladať v tom zmysle, že mu odporuje vnútroštátna právna úprava, ktorá bráni prístupu k oddlženiu v zmysle uvedenom v článku 487 ods. 1 bode 2 TRLC, keďže vnútroštátny zákonodarca toto obmedzenie riadne neodôvodnil?

2. Pochybnosti týkajúce sa výkladu článku 23 ods. 4 smernice [o reštrukturalizácii a insolvencii].

a) Má sa článok 23 ods. 4 smernice [o reštrukturalizácii a insolvencii] vykladať v tom zmysle, že mu odporuje vnútroštátna právna úprava, aká sa nachádza v článku 487 ods. 1 bode 2 TRLC, ktorá stanovuje dôvody, ktoré bránia prístupu k oddlženiu a ktoré nie sú uvedené v zozname, ktorý sa nachádza v uvedenom článku 23 ods. 4? Má sa konkrétne vykladať v tom zmysle, že výpočet dôvodov, ktoré sú uvedené v článku 23 ods. 4, je taxatívny, alebo naopak ako demonštratívny?
b) Ak ide o demonštratívny výpočet a vnútroštátny zákonodarca môže stanoviť iné výnimky než tie, ktoré sú stanovené v smernici [o reštrukturalizácii a insolvencii], odporuje článku 23 ods. 4 tejto smernice vnútroštátna právna úprava, ktorá všeobecne stanovuje, že z oddlženia sú vylúčené verejnoprávne pohľadávky, s výnimkou veľmi obmedzených okolností a súm, bez ohľadu na povahu a okolnosti konkrétnych verejnoprávnych dlhov? Je konkrétne v tomto prípade dôležitá skutočnosť, že predchádzajúca právna úprava, ako ju vyložil Tribunal Supremo [Najvyšší súd] vo svojej judikatúre, umožňovala určité oddlženie týkajúce sa verejnoprávnych pohľadávok a že predpisom, ktorým bola prebratá uvedená smernica, bol rozsah tohto oddlženia obmedzený?
c) V prípade, ak Súdny dvor odpovie na predchádzajúcu otázku záporne, má sa vychádzať z toho, že článku 23 ods. 4 smernice [o reštrukturalizácii a insolvencii] odporuje vnútroštátna právna úprava, aká sa nachádza v článku 489 ods. 1 bode 5 TRLC, ktorá všeobecne stanovuje, že z oddlženia sú vylúčené verejnoprávne pohľadávky (s určitými výnimkami, ktoré sú predmetom nasledujúcej prejudiciálnej otázky), keďže sa podľa nej zaobchádza s verejnoprávnymi veriteľmi priaznivejšie než s ostatnými veriteľmi?
d) Je konkrétne v súvislosti s predchádzajúcou otázkou dôležitá skutočnosť, že táto právna úprava stanovuje určité oddlženie týkajúce sa verejnoprávnych pohľadávok, ale len vo vzťahu k určitým dlhom a v rámci konkrétnych obmedzení, ktoré nesúvisia so skutočnou výškou dlhu?
e) Má sa napokon článok 23 ods. 4 smernice [o reštrukturalizácii a insolvencii] vykladať v tom zmysle, že mu odporuje ustanovenie, aké sa nachádza v článku 489 ods. 1 bode 5 TRLC, keďže [vylúčenie verejnoprávnych pohľadávok] z oddlženia je odôvodnené *osobitným významom ich splnenia pre spravodlivú a solidárnu spoločnosť založenú na zásade právneho štátu*, pričom toto ustanovenie sa všeobecne vzťahuje na verejnoprávne pohľadávky bez ohľadu na konkrétnu povahu pohľadávky? Je na tento účel najmä dôležitá skutočnosť, že toto všeobecné odôvodnenie sa používa tak v prípade dlhov, ktoré sú uvedené v zozname, ktorý sa nachádza v článku 23 ods. 4 [tejto] smernice, ako aj v prípade okolností alebo dlhov, ktoré nie sú uvedené v tomto zozname?“

Vec C-305/23, Bacigán

21 Fyzická osoba S. E. I. sa dostala do platobnej neschopnosti a požiadala o oddlženie v rámci konkurzného konania, ktoré sa jej týka. S. E. I., ktorý predtým vykonával nezávislú hospodársku činnosť, už v čase začatia tohto konkurzného konania nebol podnikateľom.

22 S. E. I. podal v rámci uvedeného konkurzného konania a po úplnej likvidácii svojho majetku vrátane bývania 18. októbra 2022 žiadosť o úplné oddlženie týkajúce sa dlhov splatných k tomuto dátumu. AEAT namietala proti tejto žiadosti z dôvodu, že S. E. I. nemožno považovať za dlžníka v „dobrej viere“, keďže v priebehu desiatich rokov pred uvedenou žiadosťou bol právoplatným správnym rozhodnutím sankcionovaný pokutou vo výške 504,99 eura za „závažné daňové delikty“ v zmysle článku 191 všeobecného daňového zákona, a táto pokuta nebola v čase samotnej žiadosti o úplné oddlženie zaplatená.

23 Vnútroštátny súd, ktorému bola vec predložená, v prvom rade uvádza, že španielsky zákonodarca využil možnosť ponúknutú článkom 1 ods. 4 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii a v TRLC rozšíril uplatňovanie konaní umožňujúcich oddlženie, ktoré sú stanovené v tejto smernici, na fyzické osoby v úpadku, ktoré nie sú podnikateľmi. V druhom rade sa najskôr pýta, či sa má v takom prípade uvedená smernica vykladať v tom zmysle, že ukladá vnútroštátnemu zákonodarcovi povinnosť prijať režim uplatniteľný na fyzické osoby, ktorý je v súlade s ustanoveniami článkov 20 až 24 tej istej smernice. Tento súd sa ďalej pýta, či možno článok 23 tejto smernice, a konkrétnejšie najmä jeho odsek 1 vykladať v tom zmysle, že pojem „nepoctivo alebo v zlej viere“ zahŕňa aj nedbanlivé alebo nerozvážne konanie dlžníka. Uvedený súd má napokon pochybnosti týkajúce sa správneho výkladu článku 23 ods. 2, najmä pokiaľ ide o to, či sú okolnosti v článku 23 ods. 2 písm. a) až f) vymenované taxatívne alebo nie.

24 Za týchto podmienok Juzgado de lo Mercantil nº 10 de Barcelona (Obchodný súd č. 10 Barcelona, Španielsko) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru nasledujúce prejudiciálne otázky:

„1. Je vnútroštátny zákonodarca, ak sa rozhodne rozšíriť uplatňovanie konaní stanovených pre oddlženie od dlhov, ktoré vznikli podnikateľom v úpadku, na fyzické osoby v úpadku, ktoré nie sú podnikateľmi, ako to stanovuje článok 1 ods. 4 smernice [o reštrukturalizácii a insolvencii], povinný nevyhnutne zosúladiť svoju právnu úpravu s ustanoveniami obsiahnutými v hlave III tejto smernice?

V prípade kladnej odpovede na túto prvú otázku:

2. Zahŕňa rozsah pojmu nepoctivé správanie, ktorý je uvedený v článku 23 smernice [o reštrukturalizácii a insolvencii], nedbanlivé alebo nerozvážne správanie dlžníka, ktoré viedlo k vzniku dlhu?

V prípade zápornej odpovede na túto druhú otázku:

3. Sú prípady uvedené v článku 23 ods. 2 písm. a) až f) smernice [o reštrukturalizácii a insolvencii] uzavretým zoznamom presne vymedzených a odôvodnených okolností alebo môžu [členské] štáty zaviesť iné presne vymedzené a odôvodnené okolnosti?

Ak by bola odpoveď na tretiu otázku taká, že [členské] štáty môžu zaviesť iné presne vymedzené a odôvodnené okolnosti, ktoré sú odlišné od [tých, ktoré sú uvedené] v článku 23 ods. 2 písm. a) až f) smernice [o reštrukturalizácii a insolvencii]:

4. Je nevyhnutné, aby nové presne vymedzené okolnosti, ktoré zavedie [dotknutý členský] štát, boli v každom prípade odôvodnené nepoctivým správaním alebo konaním v zlej viere?

Ak by odpovede na [tretiu a štvrtú] otázku boli také, že [členské] štáty nemôžu zaviesť iné okolnosti, než sú tie, ktoré sú uvedené v článku 23 ods. 2 písm. a) až f) smernice [o reštrukturalizácii a insolvencii], alebo že ak zavádzajú iné, odlišné, presne vymedzené konania, musia byť odôvodnené nepoctivým správaním alebo konaním dlžníka v zlej viere:

5. Znamená výklad v súlade s článkom 23 smernice [o reštrukturalizácii a insolvencii] neuplatnenie ustanovenia, akým je článok 487 ods. 1 bod 2 [TRLC], v prípade, ak sa zistí, že veľmi závažný daňový delikt je výsledkom konania dlžníka, ktoré nie je nepoctivé alebo v zlej viere?“

O prejudiciálnych otázkach

O prvej otázke písm. a) vo veci C-289/23 a tretej otázke vo veci C-305/23

25 Prvou otázkou písm. a) vo veci C-289/23 a treťou otázkou vo veci C-305/23 sa vnútroštátne súdy v podstate pýtajú, či sa má článok 23 ods. 2 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii vykladať v tom zmysle, že zoznam okolností, ktoré sú v ňom uvedené, je taxatívny alebo nie, a v prípade zápornej odpovede, či členské štáty majú v rámci prebratia tejto smernice do svojho vnútroštátneho práva možnosť prijať ustanovenia, ktorými sa obmedzuje prístup k právu na oddlženie viac ako predchádzajúcou vnútroštátnou právnou úpravou, a to zamietnutím alebo obmedzením prístupu k oddlženiu, zrušením oddlženia alebo stanovením dlhšej lehoty na úplné oddlženie alebo dlhšej lehoty diskvalifikácie za iných okolností, ako sú okolnosti uvedené v danom článku 23 ods. 2.

26 Pokiaľ ide v prvom rade o otázku, či zoznam uvedený v článku 23 ods. 2 uvedenej smernice má alebo nemá taxatívnu povahu, treba konštatovať, že pred týmto zoznamom je uvedený pojem „napríklad“ a že v ostatných jazykových verziách tohto ustanovenia sú použité pojmy s rovnakým významom. Zo znenia uvedeného ustanovenia teda vyplýva, že jednotlivé okolnosti v ňom nie sú vymenované taxatívne, ale len demonštratívne.

27 Tento doslovný výklad článku 23 ods. 2 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii je podporený odôvodnením 80 tejto smernice, v ktorom sa uvádza, že normotvorca Európskej únie sa domnieval, že členským štátom „by sa nemalo brániť v poskytovaní ďalších výnimiek za presne vymedzených okolností a v riadne odôvodnených prípadoch“.

28 Z toho vyplýva, že tento článok 23 ods. 2 sa má vykladať v tom zmysle, že zoznam okolností, ktorý je v ňom uvedený, nemá taxatívnu povahu a že členské štáty disponujú mierou voľnej úvahy, ktorá im umožňuje prijať ustanovenia, ktorými sa zamieta alebo obmedzuje prístup k oddlženiu, zrušuje sa oddlženie alebo sa stanovuje dlhšia lehota na úplné oddlženie alebo diskvalifikáciu za iných okolností, ako sú okolnosti uvedené v tomto ustanovení, pokiaľ sú tieto okolnosti, ako to vyplýva zo znenia uvedeného ustanovenia, presne vymedzené a takéto výnimky sú riadne odôvodnené.

29 Pokiaľ ide v druhom rade o otázku, či členské štáty môžu pri preberaní smernice o reštrukturalizácii a insolvencii do svojho vnútroštátneho práva zaviesť výnimku z oddlženia, ktorá nebola stanovená vo vnútroštátnej právnej úprave pred týmto prebratím, s cieľom obmedziť výhodu prístupu k právu na oddlženie, treba konštatovať, že ani táto smernica, ani prípravné práce vedúce k jej prijatiu neobsahujú prvky umožňujúce domnievať sa, že normotvorca Únie zamýšľal obmedziť mieru voľnej úvahy, ktorou disponujú členské štáty v tejto súvislosti tak, že by im bránil zaviesť takéto výnimky do svojho vnútroštátneho práva.

30 Naopak, normotvorca Únie tým, že v článku 23 ods. 2 uvedenej smernice stanovil, že členské štáty môžu za určitých podmienok „zachovať alebo zaviesť“ ustanovenia, ktorými sa zamieta alebo obmedzuje prístup k oddlženiu, zrušuje sa takéto oddlženie alebo sa stanovujú dlhšie lehoty na dosiahnutie úplného oddlženia alebo dlhšie lehoty diskvalifikácie, výslovne priznal členským štátom možnosť prijať, ak sú tieto podmienky splnené, takéto ustanovenia, ktoré predtým neexistovali.

31 Pokiaľ ide o uvedené podmienky, prostredníctvom článku 23 ods. 2 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii sa výslovne podriaďuje výkon možnosti, ktorá bola členským štátom v tomto článku 23 ods. 2 takto priznaná, podmienkam, aby sa nimi prijaté výnimky týkali „určitých presne

vymedzených okolností“ a aby boli „riadne odôvodnené“. Z toho vyplýva, že ak vnútroštátny zákonodarca prijme ustanovenia upravujúce takéto výnimky, dôvody týchto výnimiek musia vyplývať z vnútroštátneho práva alebo z konania, ktoré k nim viedlo, a tieto dôvody musia sledovať legitímny verejný záujem [pozri v tomto zmysle rozsudok z 11. apríla 2024, Agencia Estatal de la Administración Tributaria (Vylúčenie verejnoprávnych pohľadávok z oddlženia), C-687/22, EU:C:2024:287, bod 42].

32 V tejto súvislosti tak odôvodnenie 78 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii, ktoré odkazuje na výnimky „riadne odôvodnené na základe vnútroštátneho práva“, ako aj odôvodnenie 81 tejto smernice, ktoré uvádza „riadne opodstatnené“ dôvody „ustanovené vo vnútroštátnom práve“, umožňujú domnievať sa, že normotvorca Únie považoval za dostatočné, aby boli dodržané podmienky stanovené na tento účel v jednotlivých vnútroštátnych právnych poriadkoch.

33 Vzhľadom na uvedené treba na prvú otázku písm. a) vo veci C-289/23 a tretiu otázku vo veci C-305/23 odpovedať tak, že článok 23 ods. 2 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii sa má vykladať v tom zmysle, že zoznam okolností, ktoré sú v ňom uvedené, nie je taxatívny a členské štáty majú v rámci prebratia tejto smernice do svojho vnútroštátneho práva možnosť prijať ustanovenia, ktorými sa obmedzuje prístup k právu na oddlženie viac ako predchádzajúcou vnútroštátnou právnou úpravou, a to zamietnutím alebo obmedzením prístupu k oddlženiu, zrušením oddlženia alebo stanovením dlhšej lehoty na úplné oddlženie alebo dlhšej lehoty diskvalifikácie za iných okolností, ako sú okolnosti uvedené v tomto článku 23 ods. 2, pokiaľ sú tieto okolnosti presne vymedzené a takéto výnimky sú riadne odôvodnené.

O prvej otázke písm. b), c) a d) vo veci C-289/23, ako aj o druhej a štvrtej otázke vo veci C-305/23

34 Prvou otázkou písm. b), c) a d) vo veci C-289/23, ako aj druhou a štvrtou otázkou vo veci C-305/23, ktorými sa treba zaoberať spoločne, sa vnútroštátne súdy v podstate pýtajú, či sa má článok 23 ods. 1 a 2 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii vykladať v tom zmysle, že bráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorou sa v rámci prebratia tejto smernice mení poradie konkurzných pohľadávok uplatniteľné pred prijatím tejto právnej úpravy v rozsahu, v akom sa ňou ukladá povinnosť zaplatiť neprednostné verejnoprávne pohľadávky v nadväznosti na konkurzné konanie na účely možnosti využiť oddlženie, vylučuje sa prístup k oddlženiu za okolností, keď dlžník konal nedbanlivo alebo nerozvážne bez toho, aby pritom konal nepoctivo alebo nekonal v dobrej viere, a vylučuje sa tento prístup, ak bol dlžník počas desiatich rokov pred podaním žiadosti o oddlženie sankcionovaný právoplatným správnym rozhodnutím za veľmi závažný daňový delikt, delikt týkajúci sa sociálneho zabezpečenia alebo delikt sociálnej povahy, alebo ak bolo vo vzťahu k nemu vydané právoplatné rozhodnutie o prenesení zodpovednosti, okrem prípadu, že tento dlžník ku dňu podania tejto žiadosti v celom rozsahu splnil svoje záväzky v daňovej a sociálnej oblasti.

35 Pokiaľ ide v prvom rade o otázku, či sa má článok 23 ods. 2 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii vykladať v tom zmysle, že bráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorou sa v rámci prebratia tejto smernice mení poradie konkurzných pohľadávok uplatniteľné pred prijatím tejto právnej úpravy v rozsahu, v akom sa ňou ukladá povinnosť zaplatiť neprednostné verejnoprávne pohľadávky na účely možnosti využiť oddlženie, treba na jednej strane poznamenať, že konkurzné konanie a postup oddlženia predstavujú dve samostatné konania sledujúce vlastné ciele. Podmienenie priznania oddlženia zaplatením verejnoprávnych pohľadávok nemá vplyv na kvalifikáciu týchto pohľadávok ako „prednostných“, „bežných“ alebo „podriadených“ po vyhlásení

konkurzu. V dôsledku toho sa nezdá, že by povinnosť zaplatiť neprednostné verejnoprávne pohľadávky na účely možnosti využiť oddlženie mala za následok zmenu poradia pohľadávok v nadväznosti na konkurzné konanie.

36 Ako na druhej strane vyplýva z bodu 33 tohto rozsudku, výpočet obsiahnutý v tomto ustanovení nemá taxatívnu povahu a členské štáty majú v rámci prebratia uvedenej smernice do svojho vnútroštátneho práva možnosť prijať ustanovenia, ktorými sa zamieta alebo obmedzuje prístup k oddlženiu, zrušuje sa takéto oddlženie alebo sa stanovujú dlhšie lehoty na dosiahnutie úplného oddlženia alebo dlhšie lehoty diskvalifikácie za okolností, ktoré sú presne vymedzené a iné ako okolnosti vymenované v tomto ustanovení, aj keď sa týmito ustanoveniami obmedzuje prístup k právu na oddlženie viac ako predchádzajúcou vnútroštátnou právnou úpravou. Pri výkone tejto možnosti môže členský štát uložiť povinnosť zaplatiť neprednostné verejnoprávne pohľadávky v nadväznosti na konkurzné konanie na účely možnosti využiť oddlženie.

37 Normotvorca Únie však výslovne podriadil výkon uvedenej možnosti podmienkam, podľa ktorých výnimky uvedené v tomto ustanovení musia existovať za „určitých presne vymedzených okolností“ a byť „riadne odôvodnené“. Z toho vyplýva, že ak vnútroštátny zákonodarca prijme ustanovenia upravujúce takéto výnimky, dôvody týchto výnimiek musia vyplývať z vnútroštátneho práva alebo z konania, ktoré k nim viedlo, a tieto dôvody musia sledovať legitímny verejný záujem (pozri analogicky rozsudok z 8. mája 2024, Instituto da Segurança Social a i., C-20/23, EU:C:2024:389, bod 34, ako aj citovanú judikatúru).

38 V prejednávanej veci sa uloženie povinnosti zaplatiť neprednostné verejnoprávne pohľadávky na účely možnosti využiť oddlženie týka presne vymedzených okolností. Navyše skutočnosť, že touto povinnosťou sa umožňuje dosiahnuť zaplatenie pohľadávok, ktorých uspokojenie by v prípade vyhlásenia konkurzu verejná správa dosiahla s ťažkosťami, nebráni tomu, aby táto výnimka z oddlženia mohla byť riadne odôvodnená. Normotvorca totiž vyžadovaním zaplatenia týchto neprednostných verejnoprávnych pohľadávok môže sledovať legitímny verejný záujem, čo však musí overiť vnútroštátny súd.

39 Z toho vyplýva, že článok 23 ods. 2 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii sa má vykladať v tom zmysle, že nebráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorou sa v rámci prebratia tejto smernice ukladá povinnosť zaplatiť neprednostné verejnoprávne pohľadávky v nadväznosti na konkurzné konanie na účely možnosti využiť oddlženie, pokiaľ je táto povinnosť riadne odôvodnená.

40 Pokiaľ ide v druhom rade o otázku, či článok 23 ods. 2 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii bráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorou sa vylučuje prístup k oddlženiu za okolností, keď sa dlžník dopustil nedbanlivého alebo nerozvážneho konania bez toho, aby pritom konal nepoctivo alebo nekonal v dobrej viere, treba konštatovať, že hoci je pravda, že článok 23 ods. 1 tejto smernice sa výslovne týka podnikateľov v úpadku, ktorí konali „nepoctivo alebo v zlej viere“, takýto údaj v odseku 2 tohto článku chýba.

41 Uvedený článok 23 ods. 2 sa totiž obmedzuje na stanovenie, že členské štáty môžu zachovať alebo prijať ustanovenia, ktorými sa zamieta alebo obmedzuje prístup k oddlženiu, zrušuje sa oddlženie alebo sa stanovujú dlhšie lehoty na dosiahnutie úplného oddlženia alebo dlhšie lehoty diskvalifikácie, a to „za určitých presne vymedzených okolností, a ak sú takéto výnimky riadne odôvodnené“, ale bez toho, aby sa vyžadovala existencia „nepoctivého“ konania alebo „nekonania v dobrej viere“ zo strany dotknutých podnikateľov.

42 Navyše okolnosti, ktoré sú demonštratívne vymenované v tom istom článku 23 ods. 2 a za ktorých možno uplatniť výnimky z oddlženia, sa nevyznačujú „nepoctivým“ konaním alebo „nekonaním v dobrej viere“ zo strany dotknutých podnikateľov.

43 Treba dodať, že tieto okolnosti v podstate zodpovedajú okolnostiam uvedeným v odôvodneniach 79 a 80 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii a že z týchto odôvodnení nevyplýva ani to, že by normotvorca Únie chcel obmedziť „presne vymedzené okolnosti“ podľa článku 23 ods. 2 tejto smernice na prípady, keď dotknutí podnikatelia konali nepoctivo alebo nekonali v dobrej viere.

44 Z toho vyplýva, že tento článok 23 ods. 2 sa má vykladať v tom zmysle, že nebráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorou sa vylučuje prístup k oddlženiu za presne vymedzených okolností, keď dlžník nekonal nepoctivo alebo v rozpore s dobrou vierou.

45 V treťom a poslednom rade, pokiaľ ide o to, či uvedený článok 23 ods. 2 bráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorou sa vylučuje prístup k oddlženiu, ak bol dlžník v priebehu desiatich rokov pred podaním žiadosti o oddlženie právoplatným správnym rozhodnutím sankcionovaný za veľmi závažný daňový delikt, delikt týkajúci sa sociálneho zabezpečenia alebo delikt sociálnej povahy, alebo ak bolo vo vzťahu k nemu vydané právoplatné rozhodnutie o prenesení zodpovednosti, okrem prípadu, že tento dlžník ku dňu podania tejto žiadosti v celom rozsahu splnil svoje záväzky v daňovej a sociálnej oblasti, treba pripomenúť, ako to vyplýva z bodov 28 až 33 tohto rozsudku, že týmto ustanovením sa členským štátom priznáva určitá miera voľnej úvahy, keď sa v ňom výslovne uvádza, že môžu zachovať alebo prijať ustanovenia, „ktorými sa zamieta alebo obmedzuje prístup k oddlženiu, zrušuje sa oddlženie alebo sa stanovujú dlhšie lehoty na dosiahnutie úplného oddlženia alebo dlhšie lehoty diskvalifikácie, a to za určitých presne vymedzených okolností, a ak sú takéto výnimky riadne odôvodnené“. Ako navyše vyplýva z bodu 29 tohto rozsudku, ani smernica o reštrukturalizácii a insolvencii, ani prípravné práce vedúce k jej prijatiu neobsahujú prvky, ktoré by umožňovali domnievať sa, že normotvorca Únie mal v úmysle obmedziť túto mieru voľnej úvahy.

46 S ohľadom na uvedené a ako to vyplýva z bodov 31 a 37 tohto rozsudku, ak vnútroštátny zákonodarca prijme ustanovenia upravujúce takéto výnimky, dôvody týchto výnimiek musia vyplývať z vnútroštátneho práva alebo z konania, ktoré k nim viedlo, a tieto dôvody musia sledovať legitímny verejný záujem.

47 Článok 23 ods. 2 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii teda nebráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorou sa vylučuje prístup k oddlženiu za určitých presne vymedzených okolností, ako napríklad v prípade, ak bol dlžník v priebehu desiatich rokov pred podaním žiadosti o oddlženie sankcionovaný právoplatným správnym rozhodnutím za veľmi závažný daňový delikt, delikt týkajúci sa sociálneho zabezpečenia alebo delikt sociálnej povahy, alebo ak bolo vo vzťahu k nemu vydané právoplatné rozhodnutie o prenesení zodpovednosti, okrem prípadu, že tento dlžník ku dňu podania tejto žiadosti v celom rozsahu splnil svoje záväzky v daňovej a sociálnej oblasti, pokiaľ z vnútroštátneho práva vyplýva, že takéto vylúčenie je odôvodnené sledovaním legitímneho verejného záujmu, čo prináleží posúdiť vnútroštátnemu súdu. Vnútroštátne právo teda musí umožniť identifikovať dôvod legitímneho verejného záujmu, ktorý za týchto presne vymedzených okolností odôvodňuje vylúčenie oddlženia.

48 V prejednávanej veci, ako to vyplýva z bodu 9 tohto rozsudku, španielsky zákonodarca v preambule zákona č. 16/2022, ktorého cieľom je zabezpečiť prebratie smernice o reštrukturalizácii a insolvencii do španielskeho práva, uviedol dôvody, ktoré ho viedli

k stanoveniu výnimiek z oddlženia. Tento zákonodarca v nej najmä uvádza, že dlžník, ktorý spĺňa požiadavku dobrej viery, môže mať prístup k oddlženiu týkajúcemu sa všetkých svojich dlhov s výnimkou tých, ktoré sa výnimočne a z dôvodu ich osobitnej povahy považujú za dlhy, ktoré podľa právnych predpisov nemôžu byť predmetom oddlženia. Tieto výnimky sú založené najmä na osobitnom význame uspokojovania určitých pohľadávok pre spravodlivú a solidárnu spoločnosť založenú na zásade právneho štátu. Medzi tieto pohľadávky patria verejnoprávne pohľadávky. Oddlženie v prípade uvedených pohľadávok teda podlieha určitým obmedzeniam a môže sa uskutočniť len počas prvého oddlženia, nie počas nasledujúcich oddlžení.

49 Vnútroštátnemu súdu prináleží na jednej strane posúdiť, či tieto dôvody predstavujú dôvody legitímneho verejného záujmu, a na druhej strane, či z vnútroštátnej právnej úpravy vyplýva, že odôvodňovali vylúčenie oddlženia za takých presne vymedzených okolností, ako sú stanovené v článku 487 ods. 1 bode 2 TRLC.

50 Pokiaľ ide o toto posúdenie, treba pripomenúť, že pri výkone svojich právomocí sú členské štáty povinné dodržiavať právo Únie a jeho všeobecné zásady, a teda aj zásadu proporcionality. Z toho vyplýva, že dotknuté vnútroštátne opatrenie nesmie ísť nad rámec toho, čo je primerané a potrebné na uskutočnenie legitímnych cieľov sledovaných týmto opatrením (pozri v tomto zmysle rozsudok z 24. februára 2022, Agenzia delle dogane e dei monopoli a Ministero dell'Economia e delle Finanze, C-452/20, EU:C:2022:111, body 36 a 37, ako aj citovanú judikatúru). Nemôže teda ovplyvniť povinnosť členských štátov uvedenú v článku 20 ods. 1 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii, a to dbať na to, aby podnikatelia v úpadku mali prístup aspoň k jednému konaniu, ktoré môže viesť k úplnému oddlženiu.

51 Pokiaľ sa teda vnútroštátny súd domnieva, že vylúčenie oddlženia za takých okolností, ako ich vymedzuje článok 487 ods. 1 bod 2 TRLC, je odôvodnené vnútroštátnym zákonodarcom v mene legitímneho verejného záujmu, s ohľadom na túto zásadu mu prináleží posúdiť, či tento záujem odôvodňuje najmä to, aby sa táto požiadavka uplatňovala na tieto dlhy počas desiatich rokov pred podaním žiadosti o oddlženie a aby nebolo možné zohľadniť prípadné oneskorenie pri prijatí rozhodnutia o prenesení zodpovednosti.

52 Vzhľadom na predchádzajúce úvahy treba na prvú otázku písm. b), c) a d) vo veci C-289/23, ako aj druhú a štvrtú otázku vo veci C-305/23 odpovedať tak, že článok 23 ods. 1 a 2 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii sa má vykladať v tom zmysle, že nebráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorou sa v rámci prebratia tejto smernice ukladá povinnosť zaplatiť neprednostné verejnoprávne pohľadávky v nadväznosti na konkurzné konanie na účely možnosti využiť oddlženie, vylučuje sa prístup k oddlženiu za okolností, keď dlžník konal nedbanlivo alebo nerozvážne bez toho, aby pritom konal nepoctivo alebo nekonal v dobrej viere, a vylučuje sa tento prístup, ak bol dlžník počas desiatich rokov pred podaním žiadosti o oddlženie sankcionovaný právoplatným správnym rozhodnutím za veľmi závažný daňový delikt, delikt týkajúci sa sociálneho zabezpečenia alebo delikt sociálnej povahy, alebo ak bolo vo vzťahu k nemu vydané právoplatné rozhodnutie o prenesení zodpovednosti, okrem prípadu, že tento dlžník ku dňu podania tejto žiadosti v celom rozsahu splnil svoje záväzky v daňovej a sociálnej oblasti, pokiaľ sú takéto výnimky riadne odôvodnené podľa vnútroštátneho práva.

O prvej otázke písm. e) vo veci C-289/23

53 Svojou prvou otázkou písm. e) vo veci C-289/23 sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má článok 23 ods. 2 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii vykladať v tom zmysle, že bráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorou sa vylučuje prístup k oddlženiu v konkrétnom prípade bez toho, aby toto vylúčenie bolo riadne odôvodnené vnútroštátnym zákonodarcom.

54 Ako to v tejto súvislosti vyplýva z bodu 46 tohto rozsudku, normotvorca Únie výslovne podriadil výkon možnosti priznanej členským štátom v tomto ustanovení podmienke, že výnimky prijaté na jeho základe musia byť „riadne odôvodnené“.

55 Zo smernice o reštrukturalizácii a insolvencii vyplýva, že odôvodnenie, ktoré musí členský štát predložiť na podporu takej výnimky, o akú ide vo veci samej, musí vyplývať buď z konania, ktoré k nej viedlo, alebo z vnútroštátneho práva. Pokiaľ ide o prvý predpoklad, ak podľa vnútroštátneho práva prípravné práce, preambula a odôvodnenia legislatívnych alebo regulačných aktov tvoria ich neoddeliteľnú súčasť alebo sú relevantné pre ich výklad a obsahujú odôvodnenie výnimky, ktorá bola zachovaná alebo prijatá v rámci výkonu možnosti stanovenej v článku 23 ods. 2 tejto smernice, treba konštatovať, že toto odôvodnenie je v súlade s požiadavkami tohto ustanovenia. Okrem toho, pokiaľ ide o druhú hypotézu, uvedené odôvodnenie môže byť uvedené aj v iných ustanoveniach vnútroštátneho práva, ako je ustanovenie obsahujúce túto výnimku, ako je napríklad ústavné, zákonné alebo iné právne ustanovenie (pozri v tomto zmysle rozsudok z 8. mája 2024, Instituto da Segurança Social a i., C-20/23, EU:C:2024:389, bod 37).

56 Vzhľadom na predchádzajúce úvahy treba na prvú otázku písm. e) vo veci C-289/23 odpovedať tak, že článok 23 ods. 2 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii sa má vykladať v tom zmysle, že bráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorou sa vylučuje prístup k oddlženiu v konkrétnom prípade bez toho, aby toto vylúčenie bolo riadne odôvodnené vnútroštátnym zákonodarcom.

O druhej otázke písm. a) vo veci C-289/23

57 Svojou druhou otázkou písm. a) vo veci C-289/23 sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má článok 23 ods. 4 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii vykladať v tom zmysle, že zoznam určitých kategórií pohľadávok, ktorý je v ňom uvedený, je taxatívny alebo nie, a či v prípade zápornej odpovede majú členské štáty možnosť vylúčiť z oddlženia určité kategórie pohľadávok, ktoré nie sú vymenované v tomto ustanovení, pokiaľ je také vylúčenie riadne odôvodnené podľa vnútroštátneho práva.

58 Treba konštatovať, že táto otázka je v podstate totožná s treťou otázkou položenou vo veci, v ktorej bol vydaný rozsudok z 11. apríla 2024, Agencia Estatal de la Administración Tributaria (Vylúčenie verejnoprávnych pohľadávok z oddlženia) (C-687/22, EU:C:2024:287, body 25 a 36).

59 Ako to teda vyplýva z bodu 44 tohto rozsudku a bodu 2 jeho výroku, na druhú otázku písm. a) vo veci C-289/23 treba odpovedať tak, že článok 23 ods. 4 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii sa má vykladať v tom zmysle, že zoznam určitých kategórií pohľadávok, ktorý je v ňom uvedený, nie je taxatívny a že členské štáty majú možnosť vylúčiť z oddlženia určité kategórie pohľadávok, ktoré nie sú vymenované v tomto ustanovení, pokiaľ je také vylúčenie riadne odôvodnené podľa vnútroštátneho práva.

O druhej otázke písm. b) a e) vo veci C-289/23

60 Svojou druhou otázkou písm. b) a e) vo veci C-289/23 sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má článok 23 ods. 4 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii vykladať v tom zmysle, že bráni preberajúcej vnútroštátnej právnej úprave, ktorá stanovuje všeobecné vylúčenie oddlženia týkajúceho sa verejnoprávnych pohľadávok z dôvodu, že uspokojovanie týchto pohľadávok má osobitný význam pre spravodlivú a solidárnu spoločnosť, ktorá je založená na zásade právneho štátu, s výnimkou veľmi reštriktívne vymedzených okolností a kvantitatívnych obmedzení, nezávisle od povahy uvedených pohľadávok a okolností, za ktorých vznikli, a ktorou sa v dôsledku toho obmedzuje pôsobnosť vnútroštátnych ustanovení týkajúcich sa oddlženia, uplatniteľných na túto kategóriu pohľadávok pred prijatím tejto právnej úpravy.

61 V tomto ohľade treba jednak pripomenúť, ako to vyplýva z bodu 59 tohto rozsudku, že článok 23 ods. 4 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii sa má vykladať v tom zmysle, že zoznam určitých kategórií pohľadávok, ktorý je v ňom uvedený, nie je taxatívny a že členské štáty majú možnosť vylúčiť z oddlženia určité kategórie pohľadávok, ktoré nie sú vymenované v tomto ustanovení, pokiaľ je také vylúčenie riadne odôvodnené podľa vnútroštátneho práva.

62 Pokiaľ ide na druhej strane o otázku, či členské štáty môžu pri preberaní tejto smernice do svojho vnútroštátneho práva vylúčiť z oddlženia kategórie pohľadávok, ktorých vylúčenie nebolo stanovené vnútroštátnou právnou úpravou pred týmto prebratím, treba konštatovať, že ani uvedená smernica, ani prípravné práce vedúce k jej prijatiu neobsahujú prvky umožňujúce domnievať sa, že normotvorca Únie zamýšľal obmedziť mieru voľnej úvahy členských štátov tým, že by im zabránil prijať ustanovenia vylučujúce oddlženie v prípade kategórií pohľadávok, ktoré z neho pred uvedeným prebratím vylúčené neboli.

63 Naopak, normotvorca Únie tým, že v článku 23 ods. 4 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii stanovil, že za určitých podmienok členské štáty „môžu vylúčiť určité kategórie dlhu z oddlženia alebo obmedziť prístup k oddlženiu, alebo stanoviť dlhšiu lehotu na oddlženie“, výslovne priznal členským štátom možnosť prijať, ak sú tieto podmienky splnené, ustanovenia vylučujúce oddlženie týkajúce sa tých kategórií pohľadávok, ktoré predtým vylúčené neboli.

64 Vzhľadom na to normotvorca Únie výslovne podriadil výkon možnosti takto priznanej členským štátom v tomto ustanovení podmienke, že takéto vylúčenia musia byť riadne odôvodnené. Z toho vyplýva, že ak vnútroštátny zákonodarca prijme ustanovenia upravujúce takéto výnimky, dôvody týchto výnimiek musia vyplývať z vnútroštátneho práva alebo z konania, ktoré k nim viedlo, a tieto dôvody musia sledovať legitímny verejný záujem [rozsudok z 11. apríla 2024, Agencia Estatal de la Administración Tributaria (Vylúčenie verejnoprávnych pohľadávok z oddlženia), C-687/22, EU:C:2024:287, bod 42].

65 V tejto súvislosti tak odôvodnenie 78 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii, ktoré odkazuje na výnimky „riadne odôvodnené na základe vnútroštátneho práva“, ako aj odôvodnenie 81 tejto smernice, ktoré uvádza „riadne opodstatnené“ dôvody „ustanovené vo vnútroštátnom práve“, umožňujú domnievať sa, že normotvorca Únie považoval za dostatočné, aby boli dodržané podmienky stanovené na tento účel v jednotlivých vnútroštátnych právnych poriadkoch [rozsudok z 11. apríla 2024, Agencia Estatal de la Administración Tributaria (Vylúčenie verejnoprávnych pohľadávok z oddlženia), C-687/22, EU:C:2024:287, bod 43].

66 V prejednávanej veci prináleží vnútroštátnemu súdu posúdiť, či dôvod týkajúci sa osobitného významu uspokojenia verejnoprávnych pohľadávok pre spravodlivú a solidárnu spoločnosť založenú na zásade právneho štátu, ktorý je uvedený v preambule zákona č. 16/2022, riadne odôvodňuje všeobecné vylúčenie oddlženia týkajúceho sa týchto pohľadávok podľa článku 489 ods. 1 písm. 5 tohto zákona, s výnimkou veľmi reštriktívne vymedzených okolností a kvantitatívnych obmedzení, nezávisle od povahy uvedených pohľadávok a okolností, za ktorých vznikli. Pri tomto posúdení musí zohľadniť povinnosť dodržiavať zásadu proporcionality, ako je to uvedené v bode 50 tohto rozsudku.

67 Vzhľadom na uvedené treba na druhú otázku písm. b) a e) vo veci C-289/23 odpovedať tak, že článok 23 ods. 4 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii sa má vykladať v tom zmysle, že nebráni preberajúcej vnútroštátnej právnej úprave, ktorá stanovuje všeobecné vylúčenie oddlženia týkajúceho sa verejnoprávnych pohľadávok z dôvodu, že uspokojovanie týchto pohľadávok má osobitný význam pre spravodlivú a solidárnu spoločnosť, ktorá je založená na zásade právneho štátu, s výnimkou veľmi reštriktívne vymedzených okolností a kvantitatívnych obmedzení, nezávisle od povahy uvedených pohľadávok a okolností, za ktorých vznikli, a ktorou sa v dôsledku toho obmedzuje pôsobnosť vnútroštátnych ustanovení týkajúcich sa oddlženia, uplatniteľných na túto kategóriu pohľadávok pred prijatím tejto právnej úpravy, pokiaľ je toto vylúčenie riadne odôvodnené podľa vnútroštátneho práva.

O druhej otázke písm. c) vo veci C-289/23

68 Svojou druhou otázkou písm. c) vo veci C-289/23 sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má článok 23 ods. 4 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii vykladať v tom zmysle, že bráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorá stanovuje všeobecné pravidlo vylúčenia oddlženia týkajúceho sa verejnoprávnych pohľadávok v rozsahu, v akom sa ňou priznáva verejnoprávnym veriteľom priaznivejšie zaobchádzanie v porovnaní s inými veriteľmi.

69 V tomto ohľade na jednej strane z judikatúry pripomenutej v bodoch 59 a 61 tohto rozsudku vyplýva, že článok 23 ods. 4 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii sa má vykladať v tom zmysle, že zoznam určitých kategórií pohľadávok, ktorý je v ňom uvedený, nie je taxatívny a že členské štáty majú možnosť vylúčiť z oddlženia určité kategórie pohľadávok, ktoré nie sú vymenované v uvedenom ustanovení, pokiaľ je také vylúčenie riadne odôvodnené podľa vnútroštátneho práva.

70 Na druhej strane ani smernica o reštrukturalizácii a insolvencii, ani prípravné práce vedúce k jej prijatiu neobsahujú prvky, na základe ktorých by bolo možné potvrdiť tézu, že vzhľadom na vnútornú koherenciu kategórií pohľadávok výslovne uvedených v článku 23 ods. 4 tejto smernice mal normotvorca Únie v úmysle obmedziť mieru voľnej úvahy členských štátov, pokiaľ ide o vylúčenie z oddlženia týkajúce sa kategórií pohľadávok, ktoré nie sú vymenované v tomto ustanovení, ako sú pohľadávky v daňovej a sociálnej oblasti. Z týchto prípravných prác naopak konkrétnejšie vyplýva, že tento normotvorca mal určite v úmysle ponechať členským štátom určitú mieru voľnej úvahy, aby mohli pri preberaní tejto smernice do svojho vnútroštátneho práva zohľadniť hospodársku situáciu a vnútroštátne právne štruktúry (rozsudok z 8. mája 2024, Instituto da Segurança Social a i., C-20/23, EU:C:2024:389, bod 42, ako aj citovaná judikatúra).

71 Okrem toho Súdny dvor rozhodol, že vylúčenie pohľadávok z oddlženia, ako sú daňové pohľadávky a pohľadávky na sociálnom zabezpečení, môže byť riadne odôvodnené. Nie všetky pohľadávky majú totiž rovnakú povahu, veritelia nemajú rovnaké postavenie a vymáhanie týchto pohľadávok môže zodpovedať osobitným cieľom. S prihliadnutím na povahu daňových

pohľadávok a pohľadávok na sociálnom zabezpečení, ako aj na účel výberu daní a sociálnych odvodov sa teda členské štáty môžu oprávnene domnievať, že verejnoprávni inštitucionálni veritelia, pokiaľ ide o vymáhanie dotknutých pohľadávok, nie sú v porovnateľnej situácii ako veritelia v komerčnom alebo súkromnom sektore. Za týchto podmienok možnosť vylúčiť daňové pohľadávky a pohľadávky na sociálnom zabezpečení z oddlženia neznamená nenáležité zvýhodnenie verejnoprávnych inštitucionálnych veriteľov pred ostatnými veriteľmi, na ktorých sa toto vylúčenie nevzťahuje (pozri v tomto zmysle rozsudok z 8. mája 2024, Instituto da Segurança Social a i., C-20/23, EU:C:2024:389, bod 43).

72 Súdny dvor preto rozhodol, že článok 23 ods. 4 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii sa má vykladať v tom zmysle, že členské štáty majú možnosť vylúčiť z oddlženia určité osobitné kategórie pohľadávok, akými sú daňové pohľadávky a pohľadávky na sociálnom zabezpečení, a priznať im tak zvýhodnené postavenie v rozsahu, v akom je takéto vylúčenie riadne odôvodnené vo vnútroštátnom práve (pozri v tomto zmysle rozsudok z 8. mája 2024, Instituto da Segurança Social a i., C-20/23, EU:C:2024:389, bod 45).

73 Na druhú otázku písm. c) vo veci C-289/23 preto treba odpovedať tak, že článok 23 ods. 4 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii sa má vykladať v tom zmysle, že nebráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorá stanovuje všeobecné pravidlo vylúčenia oddlženia týkajúceho sa verejnoprávnych pohľadávok v rozsahu, v akom sa ňou priznáva verejnoprávnym veriteľom priaznivejšie zaobchádzanie v porovnaní s inými veriteľmi, pokiaľ je takéto vylúčenie riadne odôvodnené podľa vnútroštátneho práva.

O druhej otázke písm. d) vo veci C-289/23

74 Svojou druhou otázkou písm. d) vo veci C-289/23 sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má článok 23 ods. 4 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii vykladať v tom zmysle, že bráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorá stanovuje obmedzenie oddlženia týkajúceho sa určitej kategórie pohľadávok zavedením hornej hranice, nad ktorú je toto oddlženie vylúčené, bez toho, aby bola táto horná hranica stanovená v závislosti od výšky predmetného dlhu.

75 V tomto ohľade treba konštatovať, že na rozdiel od článku 20 ods. 2 tejto smernice, ktorým sa členským štátom podriaďujúcim úplné oddlženie čiastočnému splateniu dlhov zo strany podnikateľa ukladá povinnosť dbať na to, aby táto súvisiaca povinnosť splatenia „bola založená na individuálnej situácii podnikateľa a aby bola predovšetkým primeraná jeho zaistiteľnému alebo disponibilnému príjmu a majetku počas lehoty na oddlženie a zohľadňovala primeraný záujem veriteľov“, článok 23 ods. 4 tejto smernice výslovne nestanovuje, že ak členské štáty upravia obmedzenie možnosti oddlženia, musia stanoviť určitú hornú hranicu v závislosti od skutočnej výšky predmetného dlhu, ani neobsahuje žiadny prvok, ktorý by mohol podporiť tézu, podľa ktorej normotvorca Únie zamýšľal obmedziť mieru voľnej úvahy, ktorou disponujú členské štáty pri stanovení takýchto obmedzení.

76 Pokiaľ ide konkrétne o mieru voľnej úvahy, ktorou disponujú členské štáty na základe tohto posledného uvedeného ustanovenia, Súdny dvor už rozhodol, že sa má vykladať v tom zmysle, že neobmedzuje mieru voľnej úvahy, ktorou disponujú členské štáty, pokiaľ ide o výber iných kategórií pohľadávok, než sú pohľadávky vymenované v tomto ustanovení, ktoré chcú vylúčiť z oddlženia [rozsudok z 11. apríla 2024, Agencia Estatal de la Administración Tributaria (Vylúčenie verejnoprávnych pohľadávok z oddlženia), C-687/22, EU:C:2024:287, bod 41].

77 Ako však v podstate uviedol generálny advokát v bode 35 svojich návrhov, bolo by paradoxné, keby normotvorca Únie obmedzil viac mieru voľnej úvahy, ktorou disponujú členské štáty, keď obmedzujú možnosť oddlženia, než mieru voľnej úvahy, ktorou disponujú, keď vylučujú z oddlženia určitú kategóriu pohľadávok.

78 Najprv je teda potrebné konštatovať, že článok 23 ods. 4 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii sa má vykladať v tom zmysle, že neobmedzuje mieru voľnej úvahy, ktorou disponujú členské štáty, pokiaľ ide o obmedzenia možnosti oddlženia, ktoré zamýšľajú zaviesť.

79 Ako to na jednej strane vyplýva z bodu 64 tohto rozsudku, normotvorca Únie výslovne podriadil výkon možnosti takto priznanej členským štátom v tomto článku 23 ods. 4 podmienke, aby takéto obmedzenia možnosti oddlženia boli riadne odôvodnené. Z toho vyplýva, že ak vnútroštátny zákonodarca prijme ustanovenia upravujúce takéto výnimky, dôvody týchto výnimiek musia vyplývať z vnútroštátneho práva alebo z konania, ktoré k nim viedlo, a tieto dôvody musia sledovať legitímny verejný záujem.

80 V tejto súvislosti z judikatúry pripomenutej v bode 65 tohto rozsudku vyplýva, že tak odôvodnenie 78 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii, ktoré odkazuje na výnimky „riadne odôvodnené na základe vnútroštátneho práva“, ako aj odôvodnenie 81 tejto smernice, ktoré uvádza „riadne opodstatnené“ dôvody „ustanovené vo vnútroštátnom práve“, umožňujú domnievať sa, že normotvorca Únie považoval za dostatočné, aby boli dodržané podmienky stanovené na tento účel v jednotlivých vnútroštátnych právnych poriadkoch.

81 Ako to na druhej strane vyplýva z bodu 50 tohto rozsudku, keď členské štáty vykonávajú voľnú úvahu týkajúcu sa výnimiek, ktoré môžu prijať na základe článku 23 ods. 4 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii, musia dodržiavať zásadu proporcionality. Prostriedky, ktoré si zvolia, teda nemôžu ísť nad rámec toho, čo je primerané a nevyhnutné na dosiahnutie cieľa, ktorý sledujú, a nesmú spochybniť ciele sledované touto smernicou, a to v prejednávanej veci cieľ zabezpečiť, aby podnikatelia v úpadku mali prístup aspoň k jednému konaniu, ktoré môže viesť k úplnému oddlženiu.

82 Vzhľadom na predchádzajúce úvahy treba na druhú otázku písm. d) vo veci C-289/23 odpovedať tak, že článok 23 ods. 4 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii sa má vykladať v tom zmysle, že nebráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorá stanovuje obmedzenie oddlženia týkajúceho sa určitej kategórie pohľadávok zavedením hornej hranice, nad ktorú je toto oddlženie vylúčené, bez toho, aby bola táto horná hranica stanovená v závislosti od výšky predmetného dlhu, pokiaľ je toto obmedzenie riadne odôvodnené podľa vnútroštátneho práva.

O prvej otázke vo veci C-305/23

83 Svojou prvou otázkou vo veci C-305/23 sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má smernica o reštrukturalizácii a insolvencii vykladať v tom zmysle, že ak sa vnútroštátny zákonodarca rozhodne využiť možnosť stanovenú v článku 1 ods. 4 tejto smernice a rozšíri uplatňovanie konaní vedúcich k oddlženiu týkajúcemu sa dlhov, ktoré vznikli podnikateľom v úpadku, na fyzické osoby v úpadku, ktoré nie sú podnikateľmi, tak pravidlá uplatniteľné na tieto fyzické osoby na základe takéhoto rozšírenia musia byť v súlade s ustanoveniami hlavy III uvedenej smernice.

84 Tak španielska vláda, ako aj Komisia spochybňujú prípustnosť tejto otázky z dôvodu, že nie je relevantná. Na podporu tohto konštatovania Komisia považuje za zrejmé, že pokiaľ dotknutý dlžník aktuálne nevykonáva podnikateľskú činnosť, takúto činnosť vykonával v čase skutkových okolností vo veci samej, čo je určujúce na účely uplatnenia smernice o reštrukturalizácii a insolvencii. Španielska vláda zase tvrdí, že uvedená otázka nie je nevyhnutná na vyriešenie sporu vo veci samej, keďže vnútroštátne ustanovenia týkajúce sa oddlženia sú uplatniteľné na dlžníka bez ohľadu na to, či je podnikateľom, alebo nie je.

85 V tejto súvislosti treba pripomenúť, že pri otázkach týkajúcich sa práva Únie platí prezumpcia relevantnosti. Súdny dvor môže odmietnuť rozhodnúť o prejudiciálnej otázke položenej vnútroštátnym súdom len vtedy, ak je zjavné, že požadovaný výklad práva Únie nemá nijakú súvislosť s existenciou alebo predmetom sporu vo veci samej, pokiaľ ide o hypotetický problém, alebo ak Súdny dvor nedisponuje skutkovými ani právnymi okolnosťami potrebnými na užitočnú odpoveď na otázky, ktoré mu boli položené (rozsudok z 5. septembra 2024, W. GmbH, C-67/23, EU:C:2024:680, bod 44 a citovaná judikatúra).

86 V prejednávanej veci sa nezdá, že by požadovaný výklad článku 1 ods. 4 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii bol zjavne bez vzťahu k predmetu sporu vo veci samej, o ktorý ide vo veci C-305/23. Na rozdiel od toho, čo tvrdí Komisia, sa totiž prvá otázka v tejto veci zdá byť relevantná, keďže ako to bolo uvedené v bode 21 tohto rozsudku, konkurzné konania a postupy oddlženia sa týkajú S. E. I. ako fyzickej osoby, a nie ako podnikateľa. Navyše skutočnosť, že španielske právo stanovuje oddlženie v prípade dlžníka bez ohľadu na to, či je podnikateľom, alebo nie je, nemá vplyv na relevantnosť tejto otázky, ktorou sa vnútroštátny súd pýta, či v prípade, že sa vnútroštátne pravidlá týkajúce sa oddlženia uplatňujú na fyzické osoby, musia byť tieto pravidlá v súlade s ustanoveniami hlavy III tejto smernice.

87 Pokiaľ ide o odpoveď na uvedenú otázku, treba pripomenúť, že článok 1 ods. 4 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii stanovuje, že členské štáty „môžu rozšíriť uplatňovanie konaní uvedených [v tomto článku 1 ods. 1 písm. b)] na fyzické osoby v úpadku, ktoré nie sú podnikateľmi“.

88 Treba konštatovať, že znenie uvedeného článku 1 ods. 4 je jednoznačné, keďže sa obmedzuje na stanovenie jasného a jednoduchého rozšírenia „konaní uvedených“ v samotnom článku 1 ods. 1 písm. b), teda tých, ktoré vedú k oddlženiu v prípade dlhov, ktoré vznikli podnikateľom v úpadku, na fyzické osoby v úpadku, ktoré nie sú podnikateľmi. V tomto znení sa vôbec neuvádza čiastočné rozšírenie týchto konaní.

89 Tento výklad článku 1 ods. 4 smernice o reštrukturalizácii a insolvencii je podporený odôvodnením 21 tejto smernice, v ktorom sa najmä uvádza, že hoci uvedená smernica neobsahuje záväzné pravidlá o nadmernej zadlženosti spotrebiteľov, členské štáty by mali začať čo najskôr s uplatňovaním „ustanovení“ tejto smernice týkajúcich sa oddlženia aj na spotrebiteľov.

90 Treba dodať, že smernica o reštrukturalizácii a insolvencii navyše neobsahuje žiadny prvok na podporu tézy, podľa ktorej normotvorca Únie zamýšľal priznať členským štátom mieru voľnej úvahy, pokiaľ ide o rozsah uplatňovania konaní uvedených v článku 1 ods. 1 písm. b) tejto smernice na fyzické osoby v úpadku, ktoré nie sú podnikateľmi. Naopak, tak z odôvodnenia 21, ako aj z článku 1 ods. 4 uvedenej smernice jasne vyplýva, že tento normotvorca mal v úmysle nenechať členským štátom možnosť rozhodnúť sa pre „čiastočné“ alebo „*ad hoc*“ rozšírenie týchto konaní na fyzické osoby v úpadku, ktoré nie sú podnikateľmi.

91 Vzhľadom na uvedené treba na prvú otázku vo veci C-305/23 odpovedať tak, že smernica o reštrukturalizácii a insolvencii sa má vykladať v tom zmysle, že ak sa vnútroštátny zákonodarca rozhodne využiť možnosť stanovenú v článku 1 ods. 4 tejto smernice a rozšíri uplatňovanie konaní vedúcich k oddlženiu týkajúcemu sa dlhov, ktoré vznikli podnikateľom v úpadku, na fyzické osoby v úpadku, ktoré nie sú podnikateľmi, tak pravidlá uplatniteľné na tieto fyzické osoby na základe takéhoto rozšírenia musia byť v súlade s ustanoveniami hlavy III uvedenej smernice.

O piatej otázke vo veci C-305/23

92 Ako to vyplýva z bodov 40 až 44 tohto rozsudku, keďže na štvrtú otázku vo veci C-305/23 treba v podstate odpovedať záporne, na piatu otázku v tejto veci nie je potrebné odpovedať.

O trovách

93 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (druhá komora) rozhodol takto:

1. **Článok 23 ods. 2 smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1023 z 20. júna 2019 o rámcoch preventívnej reštrukturalizácie, o oddlžení a diskvalifikácii a o opatreniach na zvýšenie účinnosti reštrukturalizačných, konkurzných a oddlžovacích konaní a o zmene smernice (EÚ) 2017/1132 (Smernica o reštrukturalizácii a insolvencii)**

   sa má vykladať v tom zmysle, že:

   zoznam okolností, ktoré sú v ňom uvedené, nie je taxatívny a členské štáty majú v rámci prebratia tejto smernice do svojho vnútroštátneho práva možnosť prijať ustanovenia, ktorými sa obmedzuje prístup k právu na oddlženie viac ako predchádzajúcou vnútroštátnou právnou úpravou, a to zamietnutím alebo obmedzením prístupu k oddlženiu, zrušením oddlženia alebo stanovením dlhšej lehoty na úplné oddlženie alebo dlhšej lehoty diskvalifikácie za iných okolností, ako sú okolnosti uvedené v tomto článku 23 ods. 2, pokiaľ sú tieto okolnosti presne vymedzené a takéto výnimky sú riadne odôvodnené.

2. **Článok 23 ods. 1 a 2 smernice 2019/1023**

   sa má vykladať v tom zmysle, že:

   nebráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorou sa v rámci prebratia tejto smernice ukladá povinnosť zaplatiť neprednostné verejnoprávne pohľadávky v nadväznosti na konkurzné konanie na účely možnosti využiť oddlženie, vylučuje sa prístup k oddlženiu za okolností, keď dlžník konal nedbanlivo alebo nerozvážne bez toho, aby pritom konal nepoctivo alebo nekonal v dobrej viere, a vylučuje sa prístup k oddlženiu, ak bol dlžník počas desiatich rokov pred podaním žiadosti o oddlženie sankcionovaný právoplatným správnym rozhodnutím za veľmi závažný daňový delikt, delikt týkajúci sa sociálneho

zabezpečenia alebo delikt sociálnej povahy, alebo ak bolo vo vzťahu k nemu vydané právoplatné rozhodnutie o prenesení zodpovednosti, okrem prípadu, že tento dlžník ku dňu podania tejto žiadosti v celom rozsahu splnil svoje záväzky v daňovej a sociálnej oblasti, pokiaľ sú takéto výnimky riadne odôvodnené podľa vnútroštátneho práva.

3. **Článok 23 ods. 2 smernice 2019/1023**

sa má vykladať v tom zmysle, že:

bráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorou sa vylučuje prístup k oddlženiu v konkrétnom prípade bez toho, aby toto vylúčenie bolo riadne odôvodnené vnútroštátnym zákonodarcom.

4. **Článok 23 ods. 4 smernice 2019/1023**

sa má vykladať v tom zmysle, že:

zoznam určitých kategórií pohľadávok, ktorý je v ňom uvedený, nie je taxatívny a že členské štáty majú možnosť vylúčiť z oddlženia určité kategórie pohľadávok, ktoré nie sú vymenované v tomto ustanovení, pokiaľ je také vylúčenie riadne odôvodnené podľa vnútroštátneho práva.

5. **Článok 23 ods. 4 smernice 2019/1023**

sa má vykladať v tom zmysle, že:

nebráni preberajúcej vnútroštátnej právnej úprave, ktorá stanovuje všeobecné vylúčenie oddlženia týkajúceho sa verejnoprávnych pohľadávok z dôvodu, že uspokojovanie týchto pohľadávok má osobitný význam pre spravodlivú a solidárnu spoločnosť, ktorá je založená na zásade právneho štátu, s výnimkou veľmi reštriktívne vymedzených okolností a kvantitatívnych obmedzení, nezávisle od povahy uvedených pohľadávok a okolností, za ktorých vznikli, a ktorou sa v dôsledku toho obmedzuje pôsobnosť vnútroštátnych ustanovení týkajúcich sa oddlženia, uplatniteľných na túto kategóriu pohľadávok pred prijatím tejto právnej úpravy, pokiaľ je toto vylúčenie riadne odôvodnené podľa vnútroštátneho práva.

6. **Článok 23 ods. 4 smernice 2019/1023**

sa má vykladať v tom zmysle, že:

nebráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorá stanovuje všeobecné pravidlo vylúčenia oddlženia týkajúceho sa verejnoprávnych pohľadávok v rozsahu, v akom sa ňou priznáva verejnoprávnym veriteľom priaznivejšie zaobchádzanie v porovnaní s inými veriteľmi, pokiaľ je takéto vylúčenie riadne odôvodnené podľa vnútroštátneho práva.

7. **Článok 23 ods. 4 smernice 2019/1023**

sa má vykladať v tom zmysle, že:

nebráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorá stanovuje obmedzenie oddlženia týkajúceho sa určitej kategórie pohľadávok zavedením hornej hranice, nad ktorú je toto oddlženie vylúčené, bez toho, aby bola táto horná hranica stanovená v závislosti od výšky predmetného dlhu, pokiaľ je toto obmedzenie riadne odôvodnené podľa vnútroštátneho práva.

8. Smernica 2019/1023

sa má vykladať v tom zmysle, že:

ak sa vnútroštátny zákonodarca rozhodne využiť možnosť stanovenú v článku 1 ods. 4 tejto smernice a rozšíri uplatňovanie konaní vedúcich k oddlženiu týkajúcemu sa dlhov, ktoré vznikli podnikateľom v úpadku, na fyzické osoby v úpadku, ktoré nie sú podnikateľmi, tak pravidlá uplatniteľné na tieto fyzické osoby na základe takéhoto rozšírenia musia byť v súlade s ustanoveniami hlavy III uvedenej smernice.

Podpisy